

ПРИЧА КОЈА СЕ МОРА ЖИВЈЕТИ

Ка српском сџановишћу, зборник радова групе аутора, „Евро-Ђунти”, Београд 2014

Зборник радова и више него симболично насловљен *Ка српском сџановишћу* одаје утисак нецензурираног пријатељског разговора који мотивишу љубав и брига према народу. У њему се говори о Србима данас и Србима кроз историју (али са српског становишта!) при чему прича поткрепљена ваљаним теоријским аргументима није лишена свог духовно-филозофског карактера и осјећајности. Једна од љепота овог пројекта огледа се у томе што нас он непосредно подсећа да мисао о српском становишту не почиње овом књигом, али и што нам индиректно саопштава да се она у њој и не завршава. Сваки текст зборника представља засебну микро-причу која, упркос тематским разликама, са осталим кореспондира на идејно-мотивском плану креирања прогресивне визије за нашу нацију и чини важан дио много комплекснијег мозаика насталог из суме знања која, ни животно ни литерарно, не би смјела бити одвојена. Радове је могуће условно подијелити на оне који говоре (или брину) о материјалној и оне који говоре о духовној егзистенцији српског народа и државе. Та неприродна подјела је у свакој другој ситуацији излишна (осим у овој када је из практичних разлога потребна) будући да код народа попут српског једино свијест о националном и културном идентитету може донијети слободу и бољу будућност о чему, без изузетка, свједочи сваки рад.

Нит која спаја групу „практичних” текстова саткана је од критика на рачун компрадорског карактера владајућег слоја који, инфициран неолиберализмом, национална богатства (рас)продаје или укида у корист транснационалних компанија, али и залагања за национални консензус који би на свим друштвеним пољима поставио чврст критеријум квалитета. Другу групу, грубо премда не и нетачно речено, повезује појачано инсистирање на питању националног идентитета.

У тексту „Образовање у Србији – посебан интерес или опште добро” Зоран Аврамовић указује на грешке деструктивних реформи нашег обра-

зовног система истичући већином проблеме политичке природе – рокада научних институција и невладиних организација у пољу конституисања образовног система, (полу)стручност министарског састава, претјерано везивање за европске моделе и групнофинансијски интереси партија.

Текст „Стање друштва и стратегије обнове” Слободана Антонића указује на лошу демографску слику Србије. Анализирање проблема Антонић почиње указивањем на мањкавости друштвених стратума које директно утичу на репродуктивност популације. Дио о народу, који је уједно и најслабије мјесто у тексту, указује на нова нормативна очекивања становништва подвлачећи раскол између потрошачких аспирација и реалности. Његова слабост огледа се у дефинисању појма *народ*. По узору на текст Срђана Видрића „Маса (и)ли народ” објављен на *Новом јолису*, или на *Побуну маса* Хосе Ортеге и Гасета, Антонићево дефинисање просјечног представника овог стратума, чији су идеали три телевизора, два пса и једно дијете, више би одговарало дефиницији *маса*. Проблем на који аутор указује оцртава процес деформисања нације која ће, након што буде сасвим изобличена у масу, потпуно нестати. Проблем (не)оснивања породице не огледа се само у поменутом раскораку између жеља и могућности већ и у чињеници да немали број грађана не може да обезбједи ни основне егзистенционалне услове у којима би та дјеца живјела – три obroка, двије плате и један стан. Велики дио текста Антонић посвећује мјерама које би спријечиле финансијске разлоге све тежег оснивања породице.

Бојан С. Димитријевић и Јован Б. Душанић у својим радовима „Предлози за нову развојну политику Србије” и „Ка економском опоравку” аргументовано показују зашто је актуелно вођење политике, економије и привреде наше земље погрешно и погубно, а истовремено дају и конкретне приједлоге за њихов прогресивни пут. Текст „У потрази за снажном државом – или како излечити институционалну импотентност *Пејшоокиџобарске рејублике*” Милоша Јовановића разматра проблем правног уређења Србије – хоризонталну и вертикалну подјелу власти, фигуру председника, питање децентрализације и неозбиљну промјену фокуса либералне левнице и деснице капитала у односу на левницу рада и десницу вриједности. Други Јовановићев текст, чији је коаутор Жељко Будимир, указује на важност војног престижа и узроке његовог губљења. У тексту „Ка неопходном препороду српске војске” проблематизује несигуран геополитички положај, феминизирање војске, лажни пацифизам и замирање ратничког етоса, али се нуди и перспективан програм обнове војне индустрије. Слободан Рељић у тексту „Медији пред изазовом конзерватизма – Како изаћи из велике кризе која угрожава опстанак нације” показује да медији „не само да нису у функцији тражења решења за излаз из Велике кризе” већ су се дали „у неупитно одржавање неолибералног друштва и заштиту богатства и концентрисане моћи контро-

лора света”, но наводи и шта је неопходно постићи да би се остварила њихова исправна функција.

У тексту „Потреба за државом-нацијом српског народа” Алекса Буха разматра питање српског националног идентитета – духовне категорије са којом је неопходно упознати све појединце неког колектива јер управо свијест о националној припадности представља онај камен темељац без којег се не може зидати никаква кула напретка државе-нације, већ само лабава, илузорна конструкција која ће се истопити у таласима глобализма. Парафразирајући Едуарда Баладира аутор показује супериорност националног идентитета у односу на космополитизам и приближава хуману идеју по којој право људско заједничко дјеловање потребује принцип посебне врсте, Принцип душа, у последње вријеме потиснут принципима моћи и новца. Један од стубова националног идентитета представља историјско сјећање чију кризу Милош Ковић разматра у тексту „Знамење победе, узроци пораза: континуитети и дисконтинуитети српске историје”. Историјски дисконтинуитет код Срба аутор аргумендује и честим промјенама државних симбола. Тим дисконтинуитетима супротстављена је Српска православна црква – истински одржитељ континуитета националне свијести. Ковић, дакле, пише о замућивању прошлости која води неизвјесној будућности и о „минимуму заједничких вриједности и моралних начела” око којих се заједница било којих размјера мора окупљати како се не би распала са првим искушењима.

Мило Ломпар у тексту „Мисао о српском становишту” овај феномен дефинише као безусловно оспоравани културно-политички став. То становиште, према Ломпару, највише су урушавале идеологије југословенства. Цитирајући и објашњавајући полемику из двадесетих година прошлог вијека Ломпар показује како је југословенски идентитет настајао брисањем српског, али прави битну разлику између Југославије и југословенства чију реинкарнацију види у идеји европејства. Тај став поткрепљен је изјавама и политиком актуелних власти које као да имају циљ да подрже српско самопорицање, самозаборав, наметнуто осјећање кривице и стид. Дарко Танасковић се у тексту „Српски народ између исламског и католичко-протестантског изазова” бави теоријским проблемом позиције *између*. Он, помоћу неколико навода, подсећа на проблеме сталне српске разједињености, показује превладавање идеолошког дискурса над стварношћу и искључиво политичко (никако реално!) постојање појединих језика.

Зборник радова *Ка српском становишту* имплицитно говори да права интелектуална елита данас нема додира са владајућом масом и да би, уколико се за то отвори могућност, њена етичка и сазнајна снага поново могла да успостави ону алхемијску везу између народа и елите која се темељи на поштењу и повјерењу. Реченица која вјероватно најбоље описује значај зборника порука је Стојана Новаковића српским властима

(налазимо је у Танасковићевом цитату студије Михаила Војводића) који је рекао „да треба направити процене на основу савременог стања и да се треба ослањати на стварну снагу”. Полазећи од онога чиме у овом тренутку располажемо, узимајућу у обзир материјалне ресурсе, стање духа и ниво интелекта, аутори зборника направили су процјене и понудили конкретна рјешења која нас могу избавити из свих криза у које као држава и нација све више западамо. Међутим, да би ови текстови/приче имали смисла није довољно само да се читају и пишу – морају и да се живе.

Марко ТОШОВИЋ

КАД СВАНЕ ДАН И ПРОБЕ НОЋ...

Филип Давид, *Кућа сећања и заборав*, „Лагуна”, Београд 2014

Роман Филипа Давида започиње буком коју производи локомотива – дакле, оном филмском секвенцом коју су вешто користила редитељска имена попут Ф. Ф. Кополе или С. Спилберга, управо као назнаку надоласећег зла или унутарњих дамара у самим јунацима пре но што се одваже на неко фатално дело. Бука у наведеном роману отвара питање сећања, кошмара, неизвесног и застрашујућег путовања. Њоме се и завршава роман, али, док јунак, Алберт Вајс, доживљава смрт као коначно спајање са породицом коју је изгубио још као дечак – бука постаје заглушујућа и све јача. Чини се да бисмо, уколико посматрамо роман *Кућа сећања и заборав* Ф. Давида као књижевну елаборацију питања зла и злочина, тачније – једног од највећих непочинстава почињених у XX столећу – Холокауста – могли да буку читамо као метафору управо тог неогонетљивог, неисказивог мрачног стања које обитава у главама појединаца а шири се попут пошаста захватајући широке масе.

Зло је, као што сâм наратор на почетку романа вели, основна преокупација Алберта Вајса и његових пријатеља који су само захваљујући срећним околностима преживели оно што милиони њихових сународника нису, али се оно не да објаснити људском логиком. Од „Увода” („Из дневника Алберта Вајса”) диљем романа на фантастички дискурс Филипа Давида спретно се надовезује идеја да постоје мрачне силе које владају светом, које се не могу објаснити историјским или психолошким процесима (узимам за пример *Анаџомију људске деструктивности* Ериха Фрома) нити социолошком условљеношћу (нпр. студијом *Људи лажи* Скота Пека) већ наднаравним законитостима које прекорачују праг не само егзактности већ и самих експериментисања на плану метафизике и понирањима у кабалистичке списе. Онај који је био најбли-